

5 stycznia 2024 r.

Ks. dr hab. Wojciech Węgrzyniak
Katedra Egzegezy Starego Testamentu
Wydział Teologiczny UPJPII w Krakowie
Ul. Św. Anny 11/11
31-008 Kraków
Tel. 797 190 003
e-mail: wojciech.wegrzyniak@upjp2.edu.pl

**Recenzja osiągnięcia naukowego (rozprawy habilitacyjnej)
oraz aktywności naukowej, działalności dydaktycznej, organizacyjnej i
popularyzatorskiej ks. dr. Arnolda Jana Zawadzkiego**

Podstawą prawną tej recenzji jest powołanie mnie do komisji habilitacyjnej przez podmiot habilitujący (Uchwała nr 01/2023/2024 z dnia 04 października 2023 r.) na podstawie decyzji Rady Doskonałości Naukowej.

Kandydat ubiega się o stopień doktora habilitowanego na podstawie cyklu artykułów: „Żydzi w poszukiwaniu własnej tożsamości w dobie wielkich przemian społeczno-religijnych w latach 530-440 przed Chr. na podstawie tekstów prorockich Deutero-Izajasza, Malachiasza i Trito-Izajasza (Iz 55,1-5; Ml 3,1-5; Ml 2,1-9; Iz 56- 57)”.

Recenzja została sporządzona w oparciu o wytyczne zawarte w Ustawie *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz.U. 2018 poz. 1668) (Rozdział 3, artykuły 218-226).

1. Sylwetka naukowa

Ks. dr Arnold Jan Zawadzki (ur. 5 listopada 1973) jest prezbiterem archidiecezji łódzkiej. Podstawowe studia filozoficzno-teologiczne odbył w Rzymie, uzyskując bakalaureat z filozofii w 1995 r. (Papieski Uniwersytet Laterański; praca napisana w języku łacińskim pod kierunkiem prof. Giuseppe D’Onofrio „Christocentrisimus philosophiae cognoscentiae in sancti Bonaventuri Itinerarium mentis in Deum”) i z teologii w 1998 r. (Papieski Uniwersytet Gregoriański, praca napisana pod kierunkiem ks. prof. Gilberto Marconiego „L’applicazione del metodo storico-critico nell’esegesi di 2Pt 1,12-21 — analisi filologico-teologica”).

W 2004 r. otrzymał stopień licencjata nauk biblijnych na Papieskim Instytucie Biblijnym na podstawie pracy „Il verbo עֵבֶר e la sua funzione all'interno di Os 10,11-15”. Promotorem był o. prof. Horacio Simian-Yofre, SJ. W roku 2009 na tej samej uczelni uzyskał doktorat z nauk biblijnych na podstawie publicznej obrony dysertacji pt. „Osea 10,8-10.11-15 e i suoi echi in Geremia”. Kierownikiem pracy był o. prof. Horacio Simian-Yofre, SJ, a promotorem pomocniczym o. Georg Fischer, SJ. Recenzentami byli: o. prof. Maurice Gilbert SJ i o. prof. Peter Dubovsky SJ.

W czasie studiów rzymskich Kandydat uczestniczył w kursach języka włoskiego, angielskiego i niemieckiego.

Od 2010 r. Habilitant jest pracownikiem naukowym Instytutu Nauk Biblijnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (2010-2012 asystent; 2012-obecnie jako adiunkt). Kandydat jest również wykładowcą w Wyższym Seminarium Duchownym w Łodzi (od 2010 r.) oraz w Wyższym Seminarium Duchownym oo. Franciszkanów Konwentualnych w Łodzi-Łagiewnikach (od 2017 r.).

2. Ocena osiągnięcia naukowego – rozprawy habilitacyjnej

2.1. Uwagi wstępne

Jako osiągnięcie naukowe wynikające z art. 219 ust. 1 pkt 2, o warunkach nadania stopnia doktora habilitowanego obowiązującej ustawy, Kandydat przedstawia do recenzji pięć powiązanych tematycznie publikacji, którym nadaje tytuł: „Żydzi w poszukiwaniu własnej tożsamości w dobie wielkich przemian społeczno-religijnych w latach 530-440 przed Chr. na podstawie tekstów prorockich Deutero-Izajasza, Malachasza i Trito-Izajasza (Iz 55,1-5; Ml 3,1-5; Ml 2,1-9; Iz 56-57)”.

W skład osiągnięcia naukowego wchodzi następujące publikacje (kolejność podana przez Kandydata):

1) „Nowe tłumaczenie i interpretacja Iz 55,3-5. Studium egzegetyczno-historyczne”, *The Biblical Annals* 7/1 (2017) 49-85.

2) „Mesjaństwo w Ml 3,1-5 i jego deuteronomiczna korekta — Studium egzegetyczno-historyczne”, *The Biblical Annals* 5 (2015) 375-403.

3) „Jahwe – „szybki świadek” w Ml 3,5b na tle literatury międzytestamentalnej i rabinicznej“, w: *The Biblical Annals* 6/3 (2016) 325-356.

4) „«Wysmaruję wam twarze gnojówką» (Ml 2,3b). Mowa Boga do kapłanów (Ml 2,1-9) jako manifest reformy Nehemiasza. Kryzys kapłaństwa i degradacja lewitów w pierwszej połowie V wieku przed Chr.”, *The Biblical Annals* 13/1 (2023) 37-81.

5) „Sprawiedliwy ginie, a nikt się tym ni przyjmuje» (Iz 57,1a) — obraz judejskiej elity w inwektywach Trito-Izajasza (Iz 56-57). Kryzys przywództwa w prowincji Jehud w połowie V wieku przed Chr.”, *The Biblical Annals* 13/2 (2023) 251-295.

Łącznie osiągnięcie kandydata stanowi 190 stron publikacji w wysoko punktowanym czasopiśmie naukowym (200 pkt na dzień dzisiejszy) i odpowiada wymaganiom stawianym w celu osiągnięcia stopnia doktora habilitowanego („1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach”, *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, art. 219, ust. 1, pkt 2b).

2.2. Strona merytoryczna osiągnięcia naukowego

Ocenę merytoryczną osiągnięcia naukowego podzielę na uwagi ogólne i dotyczące poszczególnych publikacji.

Jeśli chodzi o uwagi o charakterze ogólnym należy pokreślić, że Habilitant posługuje się warsztatem biblijnym w sposób perfekcyjny. Doskonała znajomość języka greckiego, hebrajskiego, łacińskiego, wsparta posiadaną wiedzą w zakresie badań egzegetycznych prowadzonych w języku angielskim, włoskim, niemiecki, polskim i francuskim pozwoliła na opracowanie publikacji na najwyższym poziomie erudycji. Na uwagę szczególną zasługują analizy filologiczne poszczególnych wersetów, syntagm czy słów, które opierając się różnych manuskryptach, wersjach i rekonstrukcjach, pozwalają na maksymalne osiągnięcie tego, co jest celem krytyki tekstualnej oraz szeroko pojętej egzegezy.

Pierwsza artykuł zatytułowany „Nowe tłumaczenie i interpretacja Iz 55,3-5. Studium egzegetyczno-historyczne” proponuje nowe tłumaczenie i interpretację mesjańską Iz 55,1-7, a w szczególności wersetów 3-5. Po historycznym wprowadzeniu w kontekst omawianej perykopy, który umiejscawia nas w II poł. VI w. p.n.e., autor podejmuje analizę egzegetyczno-syntaktyczną Iz 55,3-5, kocentrując się na następujących zagadnieniach: tłumaczenie לכו (w. 3a), kwestia zdań współrzędnie złożonych: וְתָחִי נַפְשְׁכֶם וְאַכְרַתָּהּ לָכֶם בְּרִית עִוְלָם (w. 3b), analiza נַפְשְׁכֶם (w. 3b) oraz בְּרִית עִוְלָם (w. 3b), dyskusja nad zdaniem nominalnym יְדֹד הַנְּאֻמָּנִים (w. 3c), teologiczna nowość zapowiedzi obecnej w w. 4 oraz redakcyjny dodatek mądrościowo-universalistyczny i mesjański. Następnie autor podaje nowe tłumaczenie Iz 55,3-5, analizuje strukturę Iz 55,1-7 i jej retoryczną wymowę, stawia hipotezę, że omawiany fragment jest odpowiedzią na wewnątrz rozterki wygnańców oraz wskazuje co w tekście jest redakcyjnym dodatkiem i jak należy go interpretować. W ostatniej części skupia się na teologii Dawidowego świadectwa obecnego w Iz 55,3-5.

Profesjonalna i wyczerpująca analiza, propozycja nowego tłumaczenia, argumenty za wersją tekstu oryginalnego i późniejszymi redakcyjnymi dodatkami oraz wnioski oparte na merytorycznych przesłankach każą umieścić publikację w dziedzinie prac potrzebnych i nowatorskich.

Drugi artykuł zatytułowany „Mesjaństwo w Ml 3,1-5 i jego deuteronomiczna korekta — studium egzegetyczno-historyczne”, przenosi nas do V w. p.n.e. Poprzez analizę egzegetyczno-syntaktyczną autor pokazuje „skomplikowany proces poszukiwania przez Żydów jedności narodowej w dobie rozpoczynającego się kryzysu społecznego w 480 roku przed Chr.” (s. 375.). Artykuł rozpoczyna się analizą wewnętrznej dynamiki perykopy Ml 3,1-5. W następnej części przedstawione są wnioski, ukazujące dodatki redakcyjne w omawianym fragmencie, które wskazują na wewnętrzne napięcia w izraelskim społeczeństwie na początku V w. Autor omawia ponadto tożsamość, mesjaństwo, radykalizm zapowiedzianego posłańca. W kolejnej części publikacji otrzymujemy prezentację roli prorocstwa w społeczeństwie izraelskim na przełomie VI i V w. przed Chr. (lata 520–480) oraz analizę syntagmy *שָׂכָר-שָׂכָר* („robotnik na wynagrodzeniu”, czy „wynagrodzenie robotnika”?). W końcowej części artykułu autor zastanawia się nad powodami kryzysu społecznego w V w. przed Chr. oraz teologicznymi podstawami troski o uciemiężonych.

Podobnie jak w pierwszej publikacji trudno wskazać na słabe elementy analizy egzegetycznej. Perfekcyjna znajomość gramatyki hebrajskiej pozwala na swobodne przemieszczanie się między meandrami możliwości interpretacyjnych. Nie do końca przekonuje mnie rozkład materiału, stawiając kwestię szczegółową robotnika na wynagrodzenia do poziomu osobnego punktu (nr 4). Ponadto w podpunkcie 4.2 autor omawia powody kryzysu społecznego w V w. przed Chr. i świadectwo proroków, co mógł umieścić w punkcie 3 („Rola prorocstwa w społeczeństwie izraelskim na przełomie VI i V w. przed Chr.”). Być może to jest kwestia obranej koncepcji, jednak układ obecnego artykułu sprawia wrażenie, jakoby autor złożył trzy niezależne analizy w jeden artykuł końcowy (egzegeza Ml 3,1-5, prorocy i problemy VI/V w. oraz kwestia robotnika na wynagrodzeniu). Może też rodzić się pytanie na ile hipoteza redakcyjnego dodatku wynika z omawianego wcześniej i przyjętego tła historycznego a na ile jest wynikiem niezależnej analizy. Ponadto tytuł artykułu „Mesjaństwo w Ml 3,1-5 i jego deuteronomistyczna korekta” tytuł nie do końca oddaje treść artykułu. Zresztą sam autor pisze w zakończeniu: „Celem artykułu było ukazanie napięcia między troską proroka o wyzyskiwanych i inicjatywą kręgów deuteronomistycznych, skupionych na zażegnaniu zarzewia konfliktu społecznego i doprowadzić dzieło odnowy narodowej do końca” (s. 402). Można by też poddać w wątpliwość czy *accusativus internus* może być wystarczającym

dowodem na to, że robotnik wynajęty jest na dłużej i ma podpisany kontrakt (s. 399)? Co do emfazy, można się zgodzić, ale zaproponowany wniosek wydaje się być chyba posunięty za daleko.

Trzeci artykuł zatytułowany „Jahwe – „szybki świadek” w Ml 3,5b na tle literatury międzytestamentalnej i rabinicznej” jest analizą obrazu Boga jako „szybkiego świadka”. Najpierw autor analizuje pojęcie עַד קִמְהָר w kontekście Starego Testamentu w trzech podpunktach (ten, który niezwłocznie składa swe oskarżycielskie świadectwo, ten, który pierwszy rzuca kamień oraz świadek przymierza). W analizie nie ogranicza się jednak tylko do Starego Testamentu (co by sugerował tytuł punktu 1), ale analizuje także żydowską tradycję pozabiblijną (Qumran, Miszna, halahiczne midrasze). W drugiej części publikacji autor zajmuje się obrazem Boga jako prędkiego świadka w Ml 3,5 omawiając dynamizm, szybkość i związek ze świątynią. W trzeciej części omawia teologizację instytucji świadka, odwołując się do Hi 16,19. W czwartej stawia pytanie o kryzys prawdy związany z kryzysem świadectwa.

Podobnie jak w poprzedniej publikacji, na szczególne uznanie należy warsztat egzegetyczny autora. Ponadto ważnym wkładem w analizę są poddane egzegezie teksty pozabiblijne, niejednokrotnie z własną wokalizacją i tłumaczeniem zaproponowanym przez autora. Podobnie też jak w poprzedniej publikacji nie do końca przekonujący wydaje się rozkład materiału. W punkcie pierwszym chociaż autor zapowiada omówienie zagadnienia w Starym Testamencie, to trzyma się tej zapowiedzi tylko w podpunkcie 1 (co nota bene sugeruje, że pojęcie dynamicznego świadka znajduje się tylko w ST). W drugim i trzecim podpunkcie odwołuje się ponadto do tradycji pozabiblijnej, co samo w sobie nie jest mankamentem, ale powoduje trochę dezorientację czytelnika, gdyż logiczniejszym wydawałoby się rozłożenie analizy ze względu na materiały (biblijne i poza) lub ze względu na tematy (dynamiczny, techniczny, świadek przymierza). Tytuł danego punktu winien odpowiadać rozkładowi materiału. Ponadto wprowadzenie punktu 4, który bardziej jest osobistą refleksją czy notką egzegetyczną niż analizą problemu rozbija proporcjonalność struktury pracy. Można by treść tego punktu umieścić w zakończeniu pracy.

Czwarty artykuł „«Wysmaruję wam twarze gnojówką» (Ml 2,3b). Mowa Boga do kapłanów (Ml 2,1-9) jako manifest reformy Nehemiasza. Kryzys kapłaństwa i degradacja lewitów w pierwszej połowie V wieku przed Chr.” przenosi nas o kilkadziesiąt lat później od poprzedniego i ma na celu wykazanie, że Ml 2,-19 jest manifestem reformy, która miała doprowadzić do degradacji Lewitów w czasach Nehemiasza. Autor omawia najpierw problem kapłaństwa powygnaniowego, następnie opisuje dwie linie kapłańskie (sadokitów i aaronitów). W trzeciej części zajmuje się strukturą i wewnętrzną dynamiką Ml 2,1-9, by w kolejnej poddać

omawiany fragment szczegółowej egzegezie. W piątej części proponuje swoje tłumaczenie Ml 2,1-9 a w szóstej na pytanie, czy omawiany fragment jest manifestem reformy kapłaństwa z czasów Nehemiasza, odpowiada pozytywnie podając dziewięć mniej lub bardziej przekonywujących argumentów.

Podobnie jak w poprzednich publikacjach, autor konsekwentnie wykazuje się erudycją biblijną, perfekcyjnie opanowanym warsztatem egzegetycznym, umiejętnością stawiania pytań i przeprowadzaniem argumentacji.

Z uwag krytycznych, osobiście nie wiem, czy zostawienie w języku polskim słowa „micwa” jest zasadne (np. „A zatem przeciw wam jest ta micwa, o kapłani!”, s. 47), skoro inne określenia hebrajskie poddajemy tłumaczeniu. Podobnie nie jest zbyt adekwatnym pisanie o spalaniu gnojówki, skoro gnojówka to jest ciecz i jej się nie spala, w przeciwieństwie do gnoju: „Gnojówka” (שֶׁפָּר pereš) odnosi się do ekskrementów zwierząt ofiarnych, które wraz z ich skórą, głową, nogami i wnętrznościami (Kpł 4,11–12) powinny być spalone poza obozem jako dopełnienie rytuału ekspiacji za grzechy” (s. 68). Ponadto dosyć dziwny wydaje się akcent położony w treści punktów na s. 74. Najpierw bowiem autor dyskutuje kwestię kapłanów i lewitów, którą kończy słowami: „Przeprowadzona w artykule egzegeza dostarcza szeregu argumentów za tym, że Ml 2,1–9 jest manifestem reformy religijnej, która doprowadziła do degradacji lewitów w V wieku przed Chr.”. Po czym wymienia 9 punktów, z których 7 mówią o charakterze micwy, tak jakby dyskusja była o micwie a nie o kapłanach i lewitach.

Piąty artykuł, zatytułowany „Sprawiedliwy ginie, a nikt się tym nie przyjmuje» (Iz 57,1a) — obraz judejskiej elity w inwektywach Trito-Izajasza (Iz 56-57). Kryzys przywództwa w prowincji Jehud w połowie V wieku przed Chr.” ma na celu wykazanie, że Iz 56-57 jest pewnego rodzaju mozaiką, złożoną z pięciu obrazów w stylu *variatio*, które ukazują sytuację prowincji Jehud w połowie V w.

Pierwszy obraz znajduje się w Iz 56,1-8 i ma on przedstawiać Nehemiasza jako cudzoziemca/eunucha i jego status w proroctwie Trito-Izajasza. Autor omawia gatunek literacki, problematykę adresata, kwestię statusu Nehemiasza i zmierza się z pytaniem, czy ten tekst jest opisem powołania Nehemiasza. W konkluzji autora stwierdza, że można mówić z prawdopodobieństwem „że w Iz 56,1–8 zarówno obraz cudzoziemca/eunucha, jak i teologiczna inkluzywność, nad wyraz odważna, były pozytywną reakcją jerozolimskich proroków na wydarzenia związane z przybyciem Nehemiasza i początkiem jego reformatorskiej działalności” (s. 271). Drugi obraz przedstawia pasterzy „niezdolnych do zrozumienia” (Iz 56,9-12). Omawiany fragment byłby argumentem za tym, że Nehemiasz spotkał się z przychylną reakcją ze strony środowiska prorockiego, natomiast bez braku wsparcia ze strony

przywódców, którzy okazali się „ślepi i głupi”. Trzeci, najkrótszy obraz (Iz 57,1-2) przedstawia znieczulicę moralną wspólnoty Judejczyków wobec śmierci sprawiedliwego. Czwarty obraz zatytułowany „Synowie wiedźmy i pomiot łajdaka” (Iz 57,3-13) kontynuuje opis degrengolady panującej w Jehud, ukazując społeczeństwo jako wiarołomców, bałwochwalców i guślarzy. Ostatni, piąty obraz (Iz 57,14-21), prezentuje obietnicę zbawienia, przedstawionego jako dar uprzedzający nawrócenie grzesznika.

Całość piątej publikacji składa się na egzegezę dwóch rozdziałów Księgi Izajasza, która z jednej strony poddaje analizie szczegółowej kwestie związane ze słownictwem czy syntaksą, z drugiej strony konsekwentnie skupia się na próbie uchwycenia z analizowanych fragmentów sytuacji historycznej, do której nawiązywał prorok Izajasz.

Biorąc pod uwagę merytoryczny aspekt wszystkich pięć publikacji zaprezentowanych jako osiągnięcie naukowe w celu uzyskania stopnia doktora habilitowanego należy podkreślić związek tematyczny wszystkich artykułów, które konsekwentnie nakreślają sytuację w powygnaniowej prowincji Yehuda między 530 a 440 r. p.n.e. Profesjonalnie przeprowadzone analizy egzegetyczne, propozycje własnych tłumaczeń, korektur tekstu i wokalizacji, dyskusje z opiniami innych egzegetów, stawianie własnych hipotez odnośnie redakcji tekstów biblijnych oraz historycznego kontekstu omawianych fragmentów nie budzi wątpliwości, co do poziomu i zasadności przedstawionego osiągnięcia naukowego. Przedstawione powyżej uwagi na temat klarowności niektórych sekcji czy zasadności wprowadzania niektórych elementów nie dyskredytują wartości osiągnięcia naukowego. Owszem, inną sprawą jest, czy przeprowadzone analizy są na tyle przekonujące, że biblijny świat naukowy zgodzi się z wnioskami proponowanymi przez autora. Natura i metodologia badań biblijnych prezentowanych przez autora nie budzi wątpliwości. Natomiast materia omawianych zagadnień pozostanie prawdopodobnie na zawsze na poziomie hipotez, mniej lub bardziej prawdopodobnych czy mniej lub bardziej będących w zgodzie z aktualnymi trendami biblistyki. Krytyczny lektor będzie stawiał też pytanie o to, czy wybór tych pięciu publikacji i związanych z nimi tekstów biblijnych ma jakieś głębsze uzasadnienie, to znaczy czy te teksty w sposób paradygmatyczny opisują sytuację w prowincji Yehuda, albo czy są głównymi i najbardziej oczywistymi fragmentami, których łączy wspólny mianownik czy raczej powstały jako pięć niezależnych publikacji, których połączenie wynikało bardziej z potrzeb habilitacyjnych niż zamierzonej analizy przedmiotu. Nawet gdyby jednak okazało się, że analiza innych tekstów byłaby bardziej zasadna i być może dająca bardziej przekonujący i bardziej całościowy obraz Izraela po powrocie z niewoli babilońskiej, wydaje się, że taki model osiągnięcia naukowego broni się tą samą logiką co odkrywki archeologiczne czy odwierty geologiczne. Znaleziony materiał jest

wystarczającym argumentem za tym, że warto było w tym miejscu podjąć się określonych operacji.

2.3. Strona formalna osiągnięcia naukowego

Pod względem formalnym przedstawione publikacje są niemal wzorcowe. We wstępach za każdym razem został określony temat, cel, uzasadnienie i metodologia pracy. Treści odpowiadają zasadniczo poszczególnym punktom, a całość nadanym tytułom. Tylko niektóre momenty wskazany w części merytorycznej mogłyby ulec ulepszeniu.

Publikacje zostały napisane językiem naukowym, czytelnym i zrozumiałym dla specjalistów. Używanie fachowej terminologii jak i cytowanie wielu fragmentów w językach obcych raczej nie pozwala otworzyć się na szersze grono czytelników, natomiast sposób pisania zapewne jest dobrze przyjęty przez bibliistów i może być podawany jako modelowy.

Przypisy stosowane są klarownie i konsekwentnie. Nie ograniczają się tylko do podania źródeł, ale podejmują często sprawy poboczne, nierzadko będąc również polem do dyskusji Autora z cytowanymi autorytetami.

Zamieszczona na końcu każdego artykułu bibliografia zawiera zarówno opracowania starsze jak i te najnowsze (z 2022 r.). Autor korzysta obficie zarówno z komentarzy, monografii, artykułów specjalistycznych, słowników czy z pozycji dostępnych również online. W pierwszym artykule wymienia 51 pozycji bibliograficznych, w drugim 22, w trzecim 36, w czwartym 87, w piątym 76. Oprócz publikacji w języku angielskim, włoskim, niemieckim, francuskim, nie brak wielu opracowań bibliistów polskich, czy to napisanych w językach obcych, czy w języku polskim, co jest dowodem, że Autor zna i świetnie posługuje się literaturą przedmiotu zarówno krajową jak i zagraniczną.

2.4. Ocena końcowa

Podsumowując ocenę osiągnięcia habilitacyjnego ks. dr. Arnolda Zawadzkiego należy podkreślić wartość zarówno merytoryczną jak i formalną pracy. Solidne opracowanie podjętego tematu stanowi nowatorski i profesjonalny wkład w bibliistykę zarówno polską jak i światową. Miejmy nadzieję, że analizowane publikacje albo obszerna relacja z wyników tych badań zostanie przetłumaczona na język angielski.

Analizowane osiągnięcie naukowe spełnia wszelkie wymagania stawiane temu etapowi promocji naukowej, nie pozostawiając wątpliwości, że ks. dr. Arnold Zawadzki powinien być dopuszczona do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego i uznany za samodzielny

pracownika naukowego, posiadając w dorobku osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkłady w rozwój dyscypliny nauki biblijne.

3. Ocena aktywności naukowej, dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej

Oprócz oceny osiągnięcia naukowego Habilitanta, do zadań recenzenta należy również ocenić czy Kandydat wykazuje się „istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej” (art. 219, ust. 1.3).

Ks. dr Arnold Zawadzki poza publikacją cyklu pięciu artykułów wskazanych jako osiągnięcie naukowe konieczne do uzyskania stopnia doktora habilitowanego, jest autorem 27 publikacji, łącznie 347 stron, opublikowanych w czasopismach *Verbum Vitae*, *The Biblical Annals*, *Łódzkie Studia Teologiczne* oraz w *Encyklopedii Katolickiej*.

Badania jego koncentrują się na egzegezie wybranych fragmentów Starego Testamentu i Nowego Testamentu, zmierzają się z filologicznymi i teologicznymi problemami. Poruszają aktualne kwestie neostorycyzmu oraz wykraczają pozabiblijne ramy, jak chociażby w artykule na temat twórczości Herberta czy teologii politycznej Thomasa Hobbesa. Autor potrafi być bardzo krytycznym (np. w publikacji „Gioele e Amos in dialogo secondo Massimiliano Scandroglio”), wprowadza pełne erudycji wtręty, które czynią z lektury jego publikacji intelektualną ucztę (np. „Wyrocznia Sofoniasza to nie fatum. To nie krzyk Kasandry, która wieszczyla nieuchronny upadek Troi”, w: „Poetyckie przesłanie Zbigniewa Herberta i problem jego chrześcijańskiej proveniencji”). Zakres podejmowanych tematów i wnikliwość przeprowadzanych analiz z jednej strony pokazuje, że Habilitant jest bardzo dobrym erudyta, świetnie posługującym się łaciną i greką, potrafiącymi stawiać ważne pytanie i konsekwentnie się z nimi zmierzać. Publikacje autora są świadectwem tego, że jest on biblistą wszechstronnym i profesjonalnym. Z uwag krytycznych można wymienić błędy drukarskie w języku hebrajskim w „Golem i Lewiatan Judaistyczne źródła teologii politycznej Thomasa Hobbesa”, jednak zapewne niezależne od autora.

Kandydat wygłosiła 13 referatów i wykładów naukowych. W 6 sympoziach krajowych i zagranicznych uczestniczyła lub je organizował. Kilukrotnie przeprowadził kwerendę bibliograficzną w bibliotece Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie i w bibliotece Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie w Trewirze

Ks. dr Arndol Zawadzki jest członkiem Stowarzyszenia Biblistów Polskich oraz Associazione ex-alumni del Pontificio Istituto Biblico w Rzymie. W czasopiśmie *The Biblical Annals* pełni rolę Zastępcy Redaktora Naczelnego. Należy również do zespołu redakcyjnego

Studia Biblica Lublinensia, Analecta Biblica Lublinensia, Materiały Pomocnicze do Wykładów z Biblistyki. Od 2016 r. należy do redakcji naukowej szóstego wydania Biblii Tysiąclecia, gdzie odpowiada wraz z ks. prof. Waldemarem Chrostowskim za zespół redakcyjny Starego Testamentu.

Na dorobek dydaktyczny Kandydata składają się wykłady prowadzone od 2010 r. na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (6 różnych wykładów), Wyższym Seminarium Duchownym w Łodzi 11 różnych wykładów) i w Instytucie Teologicznym w Łodzi (6 różnych wykładów). W latach 2018-2022 wykładał w Wyższym Seminarium Duchownym oo. Franciszkanów Konwentualnych w Łodzi-Łagiewnikach (3 różne wykłady), a 2018-2023 w Ekumenicznej Szkole Biblijnej w Łodzi (3 różne wykłady). Do dydaktyki należą również wykłady na Studium Katechetycznym w Łodzi (2015-2023) oraz wykłady dla Kandydatów do Diakonu Stałego w Archidiecezji Łódzkiej (2019-2023). Kandydat przeprowadził również zagraniczne wykłady semestralne dla doktorantów: „Profeti dell’AT come mediatori dell’alleanza” (Papieski Uniwersytet Urbaniana w Rzymie) i opublikował 7 skryptów dydaktycznych.

Ks. dr Arnold Zawadzki jest promotorem 22 pracy magisterskich i 29 prac dyplomowych. Był również promotorem pomocniczym dwóch doktoratów obronionych na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim,

W ramach popularyzacji Kandydat udzielił kilku wywiadów w *Niedzieli*.

Wszechstronna działalność naukowa i organizatorska ks. dr. Arnolda Zawadzkiego wpisała się już na trwałe w pejzaż polskiej biblistyki. Kandydat wykazuje się w sposób szczególny istotną aktywnością naukową, jego obecność i udział w różnych konferencjach i spotkaniach krajowych i zagranicznych, profesjonalna zdolność zajmowania się zagadnieniami biblijnymi zarówno w formie pisanej jak i mówionej, są świadectwem naukowej klasy i nieustannego rozwoju w uprawianej dyscyplinie naukowej.

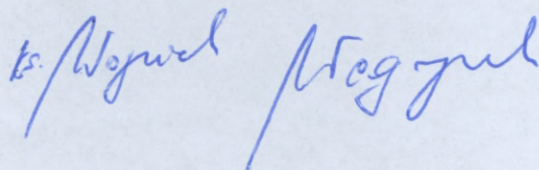
4. Wniosek końcowy

Całokształt dorobku naukowego Kandydata odznacza się solidnym warsztatem badawczym, profesjonalizmem prowadzonych analiz i twórczym podejściem do omawianych zagadnień. Osiągnięcia naukowe, dydaktyczne, organizatorskie i popularyzujące naukę w okresie od uzyskania stopnia naukowego doktora są znaczące. Kandydat posiada w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki biblijnej oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną nie tylko na jednej uczelni.

W świetle przedstawionej do recenzji dokumentacji zarówno osiągnięcie habilitacyjne jak i pozostały dorobek naukowy ks. dr. Arnolda Zawadzkiego spełnia w zupełności wymogi ustawowe, dlatego formułuję wniosek, by Kandydat został dopuszczony do dalszego etapu przewodu habilitacyjnego.

Moja opinia w sprawie nadania ks. dr. Arnoldowi Zawadzkiemu stopnia doktora habilitowanego jest pozytywna.

Ks. dr hab. Wojciech Węgrzyniak
Katedra Egzegezy Starego Testamentu
Wydział Teologiczny
Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie